శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

లోకజ్ఞానబోధిని.

(స్త్రీపురుషోపయోగము.)

ఇది

పి.వి.ఎస్. [illegible]

దూహా లక్ష్మీనరసయ్యశాస్త్రి

విరచితము.

విశాఖపట్టణము

విజయరామచంద్ర ముద్రాలయము

ముద్రితము.

PRINTED AT THE V. R. C. PRESS, VIZAG.

1918.

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః.

లోకజ్ఞానబోధిని.

శ్రీహయగ్రీవమూర్తి హృచ్ఛమునిల్పి తత్కృపాదృష్టిచేత విద్యార్థిజనము లనుచు పదపదముల్ నుడివితిఁ గదఁగి వినుఁడి యార్యులార? నాతప్పు లాదరించి॥ 1॥

పితృమాతృభక్తి.

క॥ తలిదండ్రులయెడ భక్తిం గలిగి ప్రవర్తనవలయుఁ గనిపెంచిన బా ములకెన్నఁగి దేవుఁడు మఱొకఁడు కలఁడనఁగా రాదు పుత్రకశ్రేష్ఠుఁడిలన్॥ 2॥

క॥ అనయముఁ దదర్చనల దీ వెనలం గైకొంచు నెపుడు వృద్ధిం బొందం దనుసద్గుణసంపత్తిం దనయుల్ మెలఁగంగ మేలు తలిదండ్రులచేన్॥ 3॥

గీ॥ వృద్ధులఁ దలిదండ్రులఁ దనబిడ్డలవలెఁ బాలుగఁ బరామరిక నొనర్చి సంచరింపఁ గన్నడని దేవుఁడు ప్రసన్న కలనమెచ్చి భోగసుఖయింతులు కామములు బుధులు వొగడ॥ 4॥

పుత్రవాత్సల్యము.

క॥ పదకుఁ బోయిన నిసువైఁ బీతపిశాచంబు పో

పెట్టినా వంగంగ్। గూడదని చెప్పుడు మంచమ్ము। వీడ
క చరియింపుమం దల్లి వెతలందాం గనుచుక్ 5।

ఆ॥ గీ॥ నోరుకట్టుకొన్నను దూరంబుం బోంపోదు। బి
డ్డ, కాపుమన్న వినుటం గానక। యూరడింపుమం దల్లి
యూయెలనూపుచు। జోలపాటంబాడు జోయుటంచు।6॥

గీ॥ పడకం గాళ్ళైతులేక నాబాలుపైని। బడుకొాయ
నుఛీతిం గన్నారం బండుకొనదు। పడనివస్తులు వినంబోదు
బాలుండేమి। జబ్బువడునొకొాయని తల్లి జంకుచుండు॥7॥

గీ॥ కంట గడియనేవ్వుం గానక యుండిన। మంభదో
గుసటులు మలయుచుండు। నాటపాటలరసి యూనందప
డుందల్లి। యెంతకష్టమున్న నెటుకపడక। 8।

స్త్రీశిక్షానము.

చ॥ పెనిమిటి యెట్టివాండయినం బేదగనెంచక వా
నితోడ నే। మనుటయె గౌరవంబు మడిమాన్యములున్న
ను లేకపోయినన్। గొనంగలకీర్తి లక్ష్మి కొనగోటికి సా
టియెభాగ్యభోగముల్। కనివినియుండలేదె మునుంగాంత
లు చంద్రమతీసతికథన్। 9।

ఆ॥ గీ॥ పుట్టినింటివారి పట్టునంగలబల్మి। వత్తువారి
యిల్లు నడుగునంటం। కొమ్మొదగదు దాన దోసంబు
ఘటియించు। నాండుదదియెటుంగ నందుగీర్తి॥ 10॥

చ॥ సిరిగల యిల్లుగల్గినను జిన్నెల వన్నెలం జూపుం
జూపులన్। గిరుకుగిరుక్కు బన్నపిచి కేరుచు నవ్వుచు

నాట్యఁ ద్రిప్పుచున్। మురిపెఁపుఁగ్రైఁ జొంగు కోకమూ
లకుఁ దోఁపియుచుఁ దమ్మినుమ్ము చున్। గిరగిర బాటలంది
రుగఁ గీర్తిమె స్త్రీకిఁ గొలంతయాఁజుపీ॥ 11॥

తే॥ గీ॥ చెట్టఁబట్టిన పెనిమిటి చెడ్డతికముఁ। జాట
నింటింటఁ దిరుగుచు నోటరాని। బొల్లిమాటలుఁ జెప్పు
చు గోరుగోరు। మనుచు నేడువఁ గూడదే వనితకైన॥

క॥ పలుఁగప్పుల జేరాపెదు। వలువలఁగలపములఁ ద
మ్ములపాములఁ గాలం। దెల చప్పుళ్లం దైపై। మెలఁగఁదగ
దుసుమ్మ స్త్రీకి మెలఁగుటలందున్॥ 13॥

తే॥ గీ॥ ఒక్కవేళను మునువెన్క నొక్కచూచుఁ।
జూపు సాధులకైనను జూరవెట్టు। మానమదియేమి మా
మూలుగానె చూడ। రాదె కొంతెలు మోచంబు రామదాన॥

ఆ॥ గీ॥ పెదకాపురంబుఁ బెద్దగాఁ జేసిన। యదియె
భార్యమాడు మంతదింటి। చేసిబదుకఁ దెరవుఁ జేటమూ
లకఁ దెచ్చు। నదియెమగనిపాలి కొనుమిత్తు॥ 15॥

క॥ పెనిమిటిని మొఱ్ఱకుఁ జేయు। వ్వనికిన్ మొఱ్ఱ
క్కంగ నొత్తి వలవదు కూర్పుం। డినచో నల్వురు హిత
భా। మణముల గడువతలెఁ బొద్దు చానలు చెలియన్॥16॥

తే॥ గీ॥ అత్తమామల సేవలయందు బుద్ధి। నిలుపు
మరదండ్రతోఁ దమ్ము బలిమిమెలఁగు। మరదులం దమ్ము
లంటొలె నరయునపుడుఁ। గీర్తిగల యాఁడుదాని పవిత్
రంబు॥ 17॥

రించి పొదిగడపలలో। గురుచుండి పనికిమాలుచుఁగ। బు
రులం జెప్పంగ రాదు బోటులకెందున్॥ 28॥

క॥ పెనిమిటికి మున్న నన్నం। బునుఁ దాఁగుడువంగ
రాదు పుట్టిన నిసులం। గని పెట్టి పోదిరింపక। తనసౌఖ్య
మె చూచికొనుటఁ దప్పగుఁ జెలికిన్॥ 29॥

క॥ పెనిమిటి కను బెదిరింపుగ। ఘను లోనై సంచరిం
ప గుణవతియుంచుం। జనములు పొగడరె యటపైఁ।
దనమాటయె వన్నెకెక్కుఁ దరుణులకెందున్॥ 30॥

ఆ॥ గీ॥ కోపమూపలేక పాపపుఁబల్కులఁ। ముల్కు
లల్లఁ బల్కునట్టిఁ గోనిన। దానఁగీర్తిఁ బొందనా ను
భయాన్వయం। బులఁబొలంతులకిదె బుద్ధికంటె॥ 31॥

క॥ సిరిగలవారల యిండ్లం। దిరుగంజనరాదు దానఁ
దెచ్చున్ వెలితిన్। సరిసములఁ గూడి బ్రదుకుట। దొ
రకొని మెరుసుమ్ము కీర్తిలోయ్యాలి కెందున్॥ 32॥

క॥ తనకున్నంత నె సంతస। మును బొందఁగవలయుఁ
గాని పొందెదు వెలితిన్। దనదివ్యానితోనుడువఁగఁ। గ
నికరపడరందు వలనఁ గాంతకునగ్గ॥ 33॥

తే॥ గీ॥ రానికోర్కెలఁ గోరంగమానవలయుఁ। దా
నుదెచ్చుకొన్నది యెంతోదాపువడదు। పట్టుకొన్నను
రాదు పోపెట్టుకొనని। దట్టమని కేల చింతింప నబలు
కును॥ 34॥

తే॥ గీ॥ పుత్రమామల మరదులయందుఁ బుట్టు। న

ట్టిఁ బాసి బిడ్డలఁ బట్టికొట్టి। దుబ్బుదెబ్బఁ బాత్రలఁ
దొట్టిమొత్తి। తంగుతంగని దాఁటరాదంగనలకు॥ 35॥

ఉ॥ ఇంటికి లక్ష్మి యాఁడుది ధరింపఁగ సొమ్ములులేక
పోయినన్। బంటుల తల్లియే యగుఁగఁ బచ్చని పస్పుఁ
గుంకుమంబు నె। మ్మంటయె వేలకువ్వలువ యుత్తమ సొ
మ్ములుగాని వచ్చునే। వెంటను బెట్టుకొన్నదిదె పెంపు
గనుండఁగఁ గోరనాఁ జెలుల్॥ 36॥

క॥ తనపిల్లలు తనపెనిమిటి। తనదగ్గిరివారలెల్లఁ
దార్కాణముగాఁ। దనకంటెమొదుటనుండఁగ। ధనమే
మిటికింక స్త్రీకి ధన్యతఁ గాంచున్॥ 37॥

ఆ॥ గీ॥ చంటివాండ్రతోను జగడమాడఁగరాదు। తిం
గుతంగని నడువంగరాదు। వెంటనెవ్వరుండ కొంటిగా
బోరాదు। తంతులేయసాగరాదు చెలికి॥ 38॥

తే॥ గీ॥ మంచిదైనఁ జెడ్డదైన మగఁడు పెండ్లి।
మేకముంగాళ్ళయుండిన నెండకెద్దు। నీడకేనపోతులాగిన
కాడమొయుగు। బ్రదుకటులఁ గాక బ్రదుకుటే బ్రదుకు
స్త్రీకి॥ 39॥

క॥ గడియుంచు మగని జూచిన। నడుగడుగునకున్న
మన్ను లార్జింపకయుం। డెడువాని గన్న మేటికెలు। విడు
వంగాఁ దగదుసుమ్మి వెలఁదులకెందున్॥ 40॥

తే॥ గీ॥ అత్తవారింటఁ దానొందునట్టి బాధ। తెప్ప
యున్నను బుట్టింటి కెఱుకచేసి। నేని [illegible]

యానుసుమ్ము । తన వదిన మరదంత్రిలోఁ దగదు స్త్రీకి॥ 41॥

తే॥ పసుపుఁగుంకుమ విడ నశుభంబు సుమ్ము। నుదు రునిండుగ బొట్టుంపఁ గుదురుసుమ్ము। చేతినిండ గాజులు నింపఁ బ్రీతిసుమ్ము। పినివిడువ నమంగళమేను స్త్రీకి॥ 42॥

చ॥ పెనిమిటి రాత్రిఁగట్టుకొని పీడిసబట్టను లాతివా రిచే। తను దడిపింపరా దొరులు దగ్గరనుండఁగఁ దాను భ ర్త చెం। తను నిలువంగ రాదు పరుతల్పమునం బవళింప రాదు త। మ్మి సమలరాదు పైపైఁ బ్రియుఁజేరిమ మఱ ల్పఁగరాదు కాంతకున్॥ 43॥

ఆ॥ గీ॥ దంతశుద్ధియైన తరువాతనుదుటను। గుంకు మంపుఁబొట్టుఁ గొనదిదిద్ది। యున్నకొలఁదిఁ జలిది నన్న గా భుజియించి। యింటిపనులదీర్ప నింతికగును॥ 44॥

ఆ॥ గీ॥ అత్త మామలవయి నాదుబిడ్డలపైని। పొంత నిల్లు జారబుచ్చి తుదకు। గింతియన్నమైనఁ గానకచేసె డి। చెడుగుణాలు తగదు పొలఁతుకలకు॥ 45॥

తే॥ గీ॥ వయిటిరుగులకులోనయి భర్త పేరు। పట్టినను గట్టి గొంతెత్తి తిట్టఁబూవి। పుట్టినింటనిశాలంబు బుచ్చఁ జూచు। నట్టి చెడుగుణములుగూడ దంగనలకు॥ 46॥

గీ॥ ఎదిగివచ్చిన శిష్మట నేయరణ్యా। మైన నేదేశమైన పోజాన పదమునైన। భర్త చోటికిఁ బోయి యేబ్రదుకు బ్రదుకు। స్వర్గసదనమె యాను స్త్రీజాతికెల్ల॥ 47॥

గీ॥ పెనిమిటికి నన్నముం బెట్టి పేదతికపు। సంగతు
లుమాటలాడక సరసపంప। దుక్తి మెప్పింప దినుదాను
నోపిక మెయి। వెనుక భుక్తశేషముదిన వనితకగును 48॥

క॥ పెనిమిటి దూరముగా నుం। డిన ముస్తాబులు త
గదు విడెముకూడదు వ। చ్చిన పై సజ్జుగనుండక। కనుల
కనూయతగనుండగ తగదుస్త్రీకిన్ ॥ 49॥

క॥ అక్కడిదిక్కడ నిక్కడి। దక్కడఁజెప్పంగగూ
డ దాలుమొగుళ్లం। బొక్కులు చిక్కనమాటలఁ। దక్క
క మెడబాపుసేయఁ దగదబలలకున్ ॥ 50॥

గీ॥ కలిమిలేములెంచక మెల్లకోడండ్ర। నొక్క
రీతిఁజూడ నెక్కుడైన। భ్యాగివచ్చు గోడుకు లాండ
మొందెను। రట్టసుగుణమబ్బ నగునుస్త్రీకి॥ 51॥

గీ। పంక్తియొక్కనయందునే పక్షపాత। బుద్ధిలేకుండ
వలెననప్పద్ధతిోడఁ। గోడుకులంబోలెఁ గోడండ్రకును స
మస్త। కష్టసుఖములగని పెట్టఁ గాంతకగును॥ 52॥

క॥ ఒకపనిచెప్పిన మరియుం। కొకపనిఁజేయఁగఁగూ
డదు మాడంపును దా। నికిఁ గోపించెదరత్తలు। వికటము
లాడెదరు నగదు వెలదులకిపో॥ 53॥

గీ॥ పరికిపోదినిమోదిగి బ్రదికిన బ్రదుకేల। పరుకి
రాదు పాపమయినపనిఁ। జేయఁగానుడివిఁ జేయుద
ప్పుండదు। ధర్మశాస్త్రమెయిఁగఁ దగునుస్త్రీకి॥ 54॥

తే॥ కొప్పువిప్పుకొని నడువఁ దప్పుసుమ్మ। ఒరుల
గనడఁగఁ బయ్యెద పరదఁదప్పు। నాల్క గ్రైకిఁ బాగుగఁ
జాచి నవ్వఁదప్పు। నడకఁ దిరిగిచూచినఁదప్పు పడఁతుక
లకు॥ 55॥

క॥ కొనగోటి సిగ్గుఁద్రెల్లం। దనదు రహస్యంబుగా న
నత్యంపుఁనడతల్। గనపరువరాదు పకపక। మనినవ్వఁగ
రాదు చెలులకావంతైనన్॥ 56॥

గీ॥ బొట్టుఁజెఱిపి గాజుపూసలు తెగద్రెంచి। మగని
మీఁదఁగోప మగువడంగ। ముఱికిగుడ్డఁగట్టి మూరమురఁ
జూచుచు। నుండరాదు చెలియ యుచ్చమగును॥ 57॥

పురుషజ్ఞానము.

తే॥గీ॥ తల్లిదండ్రులకుంగాక తమ్ములకును। దోడి
బంధులకుంగాక దొరికెకొరికె। మంచిపెండ్లామునుంచు
నుమతిగి యత్త। వారియిల్ సేరఁగారాదు పురుషునకు॥

ఆ॥గీ॥ రెండుమూడుదినము లుండఁగావచ్చును। అ
త్తవారియింట సంతోసంబు। ఎనిక దినములున్న నడుగరా
నరునకు। పొయ్యిచుట్టుగజ్జెఁబోలునందురు॥ 59॥

క॥ కనిపెంచిన తలిదండ్రుల। మనమునునొప్పించి
యాలిమాటలువిని గొం। తునులిమపొట్లకు నన్నం। బు
ను పెట్టకయుండ దప్పు పురుషులకెందున్॥ 60॥

మ॥ కనుగష్టంబును బొంచుకష్టమును రాకర పోక

లుంజూపు భా। ర్యనుగన్నంతనె మర్యాగాఁతగిమ వృద్ధా
ప్యంబులోనున్న త। ల్లినిఁ దండ్రిం గనిపెట్టి లోపముఁలు
బూర్తింజేసి కాపాడుచే। ఘనమా సోదరులెల్లఁగూడిమ
నుటే కార్యంబు బుంస్త్రీలకిన్॥ 61॥

ఉ। ప్రేమముఁదప్పకుండనె భరింపఁగవచ్చును భా
ర్యలోఁడనా। ప్రేమము పైకివెల్వడని రీతులెఱింగియుఁ
గానిపోని పో। రాములదుఃఖపెట్టక భయంబునఁ బెద్దల
చేమెలంగితా। బాములనొందకుండఁదగుఁ బ్రాభవలీ
లలఁబూరుషాళికిన్। 62।

ఆ॥వె॥ కూలిఁజేసినైన నాలిఁజేసియునైనఁ। బెంచు
కొనుటమేలు పెండ్లమునకు। వృద్ధినింటవిడువఁ బోలద
పాపిష్ఠత। వెలికిఁదెచ్చుఁ బూరుషులకునిజము॥ 63॥

క॥ చెడుపనిఁజేసిన చెలియున్। విడువంగారాదువిడు
వ విశటించుఁజుమా। తొడివడకతగినవిధముల। నడపుట
దేమేలు పురుషునకు నిశ్చలతన్। 64॥

క॥ తనయాలిఁ దపకుఁదానే। కొనియాడుచు నుండ
రాదు కొడుకులువినుచుం। డను దిట్టరాదు పోరుగుల।
పనిపాటలఁజేయఁ బంపవలదు వరుసకున్॥ 65॥

క॥ గడిగడికిఁ బెండ్లమగువదు। వనువున వర్తింపరా
దు పైవారలు వెం। బడినుండఁగూడ దాన్యపు। నుదువు
లునుడువంగఁ బురుషునోటికిఁజేటా॥ 66॥

తే॥ గీ॥ అక్క సెల్లెండ్ర బదుకు లన్యాయమైన। నాలి మాటలవిని వారినాదరింప। కండరా దుసురసురందుచొ చ్చ వగునుగాన। బురుషుండు గనిపెట్ట గడగవలయు॥

తే॥ గీ॥ పెత్తనము భార్యపైనిల్పి పెట్టుపోత। లందు జరుగు నరళముల నరయుచుండి। ముందు తలిదండ్రుల సుఖంబుఁ బొందునెరచు। చుండన్యాయంబు పురుషున కు న్నతంబు॥ 68॥

ఆ॥ గీ॥ తల్లిదండ్రు లన్నదమ్ములు దొరకరు। బంధు గులును భార్య లెందున్నైనఁ। దలఁప దొరుకదు రన్నత ముగాను పురుషుండు। తద్విధంబు నుంగఁ దగును తగును॥

తే॥ గీ॥ తానుబుట్టిన మిగతరత్నంబులోను। బుట్టియు న్నవారలతోడి పోరువిడిచి। గూలిపంకనారలఁగూడి యవకతవక। నడతనడ గాదు పురుషునకు నిజంబు॥ 70॥

తే॥ గీ॥ కన్నయదికన్న సుఖమనఁ గొన్నయది మరొ కర్రి యవ్విధమునఁ జేయుఁ దగదని। యెఱిఁగి యిరు వాళ్ల నాశనతి నేనడిపెడి। తెరవుఁగని పెట్టు పురుషుండు పురుషుఁడుర్వి॥ 71॥

తే॥ గీ॥ కలిమిగలిగిన పేదరికంబు మరచి। బ్రదికిచెడ్డ వారలను ధిరస్కరింప। రాదు మానమర్యాద లెవ్వడిమె యుండు। పోవవెప్పటికైనను పూరుషులకు॥ 72॥

తే॥ గీ॥ ఎంతదళవచ్చిన నడంగి యోమంగ। నన్నిఁ

కురాపు మునుమున్న జన్నకష్ట! దశలవియెఱింగి వర్తిం
చు దారిఁగన్న! వారికార్యులు మన్నింత్రుపూరుషులకు॥

క॥ నిందింపక కుందింపక! చెందినయనికారబుద్ధిఁ జె
లుపమున ంబో! యందము పురుషున కెందున్! బొందదు
పరుసంబులుండి పోదేవైనన్॥ 74॥

ఆ॥గీ॥ ఆపునదపులేమి నందఱుమూర్ఖన్న! సుమ
ము నభిలషింపఁ జూడఁగునె! యింటిపుష్పమెంతో యిం
పుగానుండిన! దేల పురుషునకుఁ గెలియగును॥ 75॥

గీ॥ చదువరులపల్లఁ గేమ్మ్మి నన్నగిల్లు! స్త్రీసుమం
బులమెడలఁ బుష్పించునీవి! నహాహా చేయియు స్త్రీయు
ను నజ్జమగు! జాతిగుణమది తగదు పుంస్త్వాళికెల్ల॥76

తే॥గీ॥ మాపురిరవాటులు బలుసూటిఁజూపి! కల
య పేషులవిన్యాసక లసలఁబురి! కొలిపికలుకులనైనయం
గఁ గోరుచడు! లార్యమాషితములు పూరుషాళికెపుడు॥

ఆ॥గీ॥ సిరినిమరతుగోడలు చిన్నపెద్దలుతమ! య
త్తులకునగువడరన్నివిద్దె! లందుఁదామె పోడలయి యుం
దురే తెల్పి! లేనినటన లేల మానవులకు॥ 78॥

తే॥గీ॥ కూర్రబుద్ధినివోసరించుఁ గూడనివను! లనను
టించును కోపంబు లణఁగియుండ! బుద్ధిఁబుట్టింపదాల
క్ష్మి పొందికమెయిఁ! దిరుగుపురుషుండె పురుషుండు ధర
ణినిజము॥ 79॥

క॥ ఇల్లాలిఁ జెట్టవట్టక। యుల్లరలం బెట్టకూడ దన్యాంగనలన్। దల్లులఁబోలెం దలవన్। జెల్లుం బురుషునకు సత్యశీలత మొనయన్॥ 80॥

చ॥ పలువురుగూడుచుండ నొకపందునుగాయుయునైన నొంటిగా। వలదుపుంపనాత్మకువవాసము పెట్టగరాదు నీచులం। గలసిమెలంగరాదు నిజకాంతల సన్నిధిఁ గూర్చరాదు పే। దలుదివుకూటిమర్గలుపఁ దప్పసుమీ పురుషాళికెప్పుడున్॥ 81॥

ఉ॥ కొట్టఁగరాదుపొట్టపయిఁ గూటికిఁ ద్రిమ్మరుచట్టిపేదనే। గుట్టును నాలిలోఁ దెలుపఁ గూడదు పెత్తనమీయరాదు పో। ముట్టఁగరాదు ముట్టుతఱి బంధు ప్రియనన్నలభార్యలన్ దయం। బట్టిచరింపనగును యజమానునిచోటను బూరుషాళికిన్॥ 82

చ॥ ప్రభగలవ్రాగ్విగ్రహము పండితనంబు సుగంబుదర్పమౌ। విభవముఁ జూపు లాఘ్యమును వెల్వడు జంకున మాటలాడకే। ప్రభుతనమొల్లఁ జూపుచును వచ్చిన యర్థులకేమి యీయకే। ప్రభుతమెలంగ గౌరవము పాడి పసందటె పూరుషాళికిన్॥ 83॥

చ॥ ఒకనికిఁ బెట్టి యింకొకని కున్నది లేదని కొట్టిపుచ్చునీ। వికనగు నైవసిద్ధి గుణవృద్ధులఁగొద్దల బుద్ధిఁబోక చే। దిశఁగలతుంటరుల్ దెలుపురీతులఁ జేసెడు సాధుహిం

స దాం। బికుల సుఖంబుఁ జెల్లునటు పెద్దలుమెచ్చుర పూరుషాళికిన్॥ 84॥

ఉ॥ పుక్కిటఁ దమ్మి పాదములు బూట్సులు సూట్సులు కోట్లు పంట్లముల్। నిక్కులు టక్కు టెక్కులు ఘనింప ధరించి టకాటకస్మృదం। జెక్కినవెన్నడల్ గాలిపి యిట్టటునూగుచు నోళ్ళుగొంచకే। దిక్కులఁజూచుచుం బాగరి బ్రిమ్మరఁగూడదు పూరుషాళికిన్॥ 85॥

తే॥ గీ॥ పరసభోజ్యాన్నముల్ ధూర్తజనులకిత్తు। రాదరింతురు సాధులఁ జేదగింకి। సందునూర్త లక్షణమె ముఖ్యంబుమంచి। బ్రదుకునకనరాదు పురుషవర్యుఁడెపుడు॥

ఆ॥గీ। సాధుబాధకంబు సజ్జనదూష్యంబు। గురుని రాపనింద కుజనమైత్రి। గోవధంబుపక్షులనాశనంబును। నరకమిచ్చు బురుషునకునిజంబు॥ 87॥

ఆ॥గీ॥ ఇంటిముందకొక్క యీతకేకులచావ। పీదిముందకొక్క దూదిమపు। తిట్టుకొట్టుదానిఁదినఁదిండిఁబెట్టక। తొడలుబామిదీని నడఁగినరుఁతు॥ 88॥

ఆ॥గీ॥ ఉండముండమరగ మండచేతికివచ్చుఁ। గుండమరగనాలి గుసుగుసడదు। తాగుడభ్యసింప రాజ్యలక్ష్మితొలంగు। గూపుమారు నేపురుషునకైన॥ 89॥

ఆ॥గీ॥ ఆలినాదరింప కందందదొరికిన। విత్తముంచుకున్న తొత్తుకిచ్చి। చచ్చుముందునాలి చక్కటఁజేరిన। నేమికష్టు పురుషుఁడెరుగనగును॥ 90॥

సం॥ సా॥ గీ॥ అలికించిన సాన్నెయా హాస్యకతకు।
వేశ్యకిష్టదిరాదుపో వెఱ్ఱిబ్బ। నోరఁజే పుంసజూపిఁ
బోరుఁగొన్న। దానికెత్తిగిమె నాలి నాదరముసూపి। నడ
చుటయెమేలు పూరుషునకు నిజంబు। 91॥

ఉ॥ మృత్యువువెంటనంటియె చరించును చేసినమేలు
గీళ్లదా। స్త్ర్యము సూపరావాపు కంటికగోచర మవ్వ
యైనఁ దై। నిత్యుఁడు దేవుఁడారయఁడ నిశ్చరశీలవిశేంప
డేమన। స్సత్యమువర్తనన్ నిలువ సర్వముమేలగుఁ బూరు
షాళికిన్॥ 92॥

ఉ॥ మూలధనంబుపోవునని మూతలు రోతలుచేసి
కొంచు నే। వేళను డబ్బుడబ్బనుచు వెఱ్ఱివికారపువ్యా
పకంబులో। దేలుచుముగ్గమందువకుఁ దండియుఁగాక
చక్కఁదీక్కటల్। బాళియె మేలుమూధనము పావపు
మూటయె పూరుషాళికిన్॥ 93॥

ఆ॥గీ॥ ఒడలుజూచికొనుచు మిడిచిపడగరాదు। గడి
యలోన మంటఁగలిసిపోవు। నింబనంతునొకటి వెంటవ
చ్చునొకందు। దానిబుద్ధిఁ డెఱుఁగ నసుఖము॥ 94॥

తే॥గీ॥ రూపజీవుల్లిపక్కలోపురగుము। దీనిదగ్గచ్చు
కొనుచు నాదిగిమలంగ। పనులుతీరున కాసిల్లి హైనల్లై
వ। బూసిపోవుమకొర్వ్యాడి పూరుషునకు॥ 95॥

తే॥ తగవురచ్చలదబ్బల్లఁ దవులు బెట్టి। వ్యసనపడుకం

టి ముందెలాభంబునష్ట। మెవ్వఁడేనియొకండె భరించు
టే సు। ఖంబు పురుషుఁడెఁగి బ్రదుకంగ మేలు॥ 96॥

గీ॥ కర్కనోటబడ్డ కూరయన్నంబును। వారకాంత
చేత వైద్యుచేత। న్యాయవాదిచేతనమరిపోయినరొక్క।
మప్పురాదు పురుషు డెరుగనగును॥ 97॥

తే॥ గీ॥ డబ్బుగలిగిన గౌరవ మబ్బునపుడె। జాతినీ
తి కీర్తికి ఖ్యాతియేల। తెఁకపైఁడిలో నెల్లము కలిగియు
న్న। కల వెలగటుచున్న పురుషులకుఁగామె కనరు॥ 98॥

క॥ ఎమ్ములు నున్న మ్మను సు। న్నమ్ముం బొగ్గు లను
మట్టి పసంటులు న్నిం। గొన్నాఁడాదృంవలాడితి। నమ్మ
చ్చును ఘనత మొట్ట నరునకున్న నని॥ 99॥

గీ॥ పిచు ననిశారవృత్తి వర్ణింపనేల। కాలుతోకిన
తోఁకగాఁగు కరుణ చెన్న। పాముకడనుంటకప్ప బ్రదికియు
న్న। కూడిదట పురుషులకు లోకులనుజెఱుప॥ 100॥

క॥ వటపమాల్లు పడి వా। డపుక్రతి సేయంకుగొం
కునం జేమాటలే। గిపట్టిలిపి చేయున్మ। నపుఁబనికూ
డ దెప్పటైన దనునకు నిలలో॥ 101॥

గీ॥ చదువునందలేక పదవిలో మునిగిన। మాటలేతు
నిటులేటికబ్బు। దుష్టముష్టులున్న దొరకొన్ననరునకం।
దంబు గింగిరోన్న వంబుగనర॥ 102॥

క॥ మేలుం జేయుంబూనిన। జాలము సేయంగరాను

జాగొనరింపం। జాలున్మెలపత్ప్రతిక గృ। పాళిందాతంకె మొఘెగవలె నరుడిలలోన॥ 103॥

గీ॥ వెట్టిముట్టిక త్రెర్లనా తొట్టిబుట్టి। లందువంకపా గాల నూన్యపుమొగాల। కోటుపంట్లాల జాతవుదేటురే క। నట్టిముట్టిగతిరిగిన నగరినరుని॥ 104॥

చేతినుంగాౄలు పోచీలు ముూతికోత। బలతరురుమా లు సెత్తని మొలను బంగ। రంపు మొలతాౄడు గావంచ సొంపునింపు। చున్నదని తిరిగిన నరు నెన్న నెవఁడు॥105॥

క॥ వన్నెలు చిన్నెలు నీచుల। కున్నట్టులు ఘనులప ట్లనుందునె మేడిం। గన్నఁగల నున్నపు మాయిడి। కున్నె యవి తెలిసికొనగ నొప్పునరునకు॥ 106॥

గీ॥ లోతుగుండెవానిలోఁ జేరఁగూడదు। నానుము చ్చుతోను మానుతోను। మాటలాడరాదు మనసిచ్చి యెప్పుడైన। మోసమబ్బు నెఱుగిఁజోలు నరుఁడు॥ 107॥

గీ॥ పల్లదీాన్షముగలవాని పిల్లికన్ను। లున్నవానిలో ట్రీయమెడకన్నఁ బోడవు। మెడగిలాతిని గుజ్జను బొడవు పన్ను। వానినమ్మరాదెరుంగనాను నరుడు॥ 108॥

గీ॥ మోపకానియందె మోసా మెక్కువయుండు। న త్యశీలునందె చప్పగిల్లు। చిన్ననవ్వు నవ్వుచున్నవాడె గొంతు। కోయువాడెరుగనగు నరుండు॥ 109॥

ఆ॥ గీ॥ కంటగించియొకని గట్టిమెప్పాశిపఁ। జట్టిన

చ్చు౯దనకుఁ దుట్టతుదకు। నొకనిహానిఁ జేయు గొందఱ
గదు౯ప్రీతి। వగలు రేపుఁ బురుషవరులు గాఁర। 110।

తే॥ గీ॥ తోటదొడ్డుల నందుగొందులను బట్టి। చేయుఁ
గొన్నిదోపిడిహేఁపుఁబనుల్ గాయ వెపుడు। మిత్రనోటికం
దిచ్చెదు నొత్తిపట్టి। గానఁ బురుషుఁడవి యెఱుఁగి తను
మేలు। 111॥

ఉ॥ వచ్చినయట్టి వానగొలువం దగదీయఁదలంగుశం
తనే। మిచ్చినపంతసించు మరియింటికిఁ బన్ను ప్రేమ్ప్రే
ప్పి నా। రిచ్చినఁ గూలికిట్టెడు గణింపరు పెక్కలు సాటి
వాండ్రలో। నొచ్చముదేలుఁ బూరుషులకున్నతి నన్నగి
లుం జనంబులో॥ 112॥

తే॥ గీ॥ గుంపుఁగూడియుండెడి పదుగురికడకొక్క।
పదుగుచోవారు నగసంశయుసడరాదు। కినుకనొం డికదం
దుఁ దొరఁగుఘునత తుదక। సభ్యుఁడనుగాఁ దగిదు
జనుఁడు విదుఁడు॥ 113॥

ఆ॥ గీ॥ వినికికన్నఁజూపు వెల్లడివరచును। తన్త దిప్ప
ము విధంబుగానఁ। బలుకునప్పు డెదరివారి మొగము
తేఱి। పారజూచి పలుక వలయు నరుఁడు॥ 114॥

చ॥ నలువురఁజేరఁజేవనినొనర్పఁడు శ్రద్ధవినందు శా
స్త్రములు। తులు తనముఖ్యయేనుడుగుఁ దోచదు మా
నిప్పి సిగ్గునా। పురులని పొద్దుపుచ్చుఁ దలఁపుల్ వే

రుషః జాలదున్న వి। ద్యల ప్రభజూపలేదు బిడియంపుజ
నుం డది కూడదెప్పుడుగ॥ 115॥

మ॥ దొరచో నౌకరుచో సతీమతులచోఁ దొట్రిల్ల
కాడంబర। స్ఫురణన్ మాటఁలనాడనేర్చి జగడంబుల్
పెట్టే వీర్యాదికం। దరిలో నంతన చెల్మిఁగొల్పి యునగ
ల్పంచుఁ బ్రపంగంబులన్। దిరుగన్నేర్చిన గారవింతు)
సరఁడక్క్నీవినేరందగున్॥ 116॥

క॥ తోచినవిధముల వ్రాసితి। నాచంద్రార్కము
గవృద్ధి నందించెదువా। వాచంయమనుతు హయముఖు
ఖు। బ్రాచర్యకృపారసంబు బ్రభవిలుచుండన్॥ 117॥

క॥ దీనిని జదివిన వ్రాసిన। మానినులకుఁ బూరు
షులకు మంచిగుణంబుల్। జ్ఞానప్రవర్తనంబుల్। మాని
త కీతులులభించు మాన్యులువౌగదర॥ 118॥

క॥ పిల్లలకుఁ జేదువదువునఁ। జెల్లున్ మునుమున్న
విన్నఁ జెవులకుఁ జేదై। నల్లలితంబుగు పటుపై। నెల్లండె
లిసికొని యాత్మ నెంచిన కొలఁదిన్॥ 119॥

క॥ ధరఁశేం జెహారాలక్ష్మి। సరసయశర్మ రచితంబు
జ్ఞానప్రదమై ల్లరకియ్యది తీనిస్మి। వరయువె కృపఁబల
ల శ్రీహయగ్రీవహరి॥ 120॥

సంపూర్ణము.

ఈ క్రింది గ్రంథములు ముద్రణాది సర్వస్వాతంత్ర్యములను మ॥ అగ్రహారపు సూర్యనారాయణగారికి ఇచ్చివేయడమైనది. వలయువారు వారికి వ్రాసి తెప్పించుకొనవలయును.

1. గంగావివాహము. (పద్యము)

2. భగవద్గీతలు (సంహారాలు.)

3. భజగోవిందకీర్తనలు.

4. మైరావణచరిత్ర (పదము.)

5. లోకజ్ఞానబోధిని.

6. శ్రీరామచంద్రకీర్తనలు.

విశాఖపట్టణము,
12. 9. 18. } బెహారా లక్ష్మీనరసయ్యశర్మ.

103 25